

Tegeződő világháló?

Nyelvi udvariasság az Interneten

Az egész világot behálózó információs rendszer elterjedésével olyan új kommunikációs színtér jött létre, amely a magyar nyelvű használók körében is kialakította a nyelvi kapcsolatteremtés új, ebben a közegben érvényes szabályait.

Az általános tegeződés és a közvetlen hangvétel elfogadottnak számít a cybertér bármely szituációjában, sőt sarkított vélemények, így a hálózat stílusát jellemző Szilágyi Árpád szerint „ebben az új világban ez a tradíció, eltérni tőle — minden túlzás nélkül — illetlenség”.

Ráadásul a világhálónak saját illemtankönyve, „netikett”-je is van, amely a nyelvi viselkedést is szabályozza. A *Netiquette, a viselkedés alapvető szabályai az Interneten* címmel megtalálható tanácsok gyűjteménye csak annyit mond ezzel a kérdéssel kapcsolatban, hogy: „az elektronikus levelezés sokkal kevésbé formális, mint a hagyományos, tehát a konvenciókhoz kevésbé kötelező ragaszkodnunk, például magyar nyelven gyakoribb a tegeződés. Mindazonáltal kinek-kinek magának kell megítélnie, hogy milyen mértékben él ezzel a szabadsággal”. Itt sem találhatunk tehát biztos fogódzót mindennapi nyelvi bizonytalanságaink megoldásához, mégis közkeletű az a vélemény, hogy bárki tegezhet bárkit az elektronikus érintkezés bármely műfajában.

Néhányan még az egy adott, más helyzetben talán magázott személyhez szóló levelekben is ezt tartják követendőnek: „Tehát ha írok Önnek egy elektronikus levelet, akkor abban tegezni foglak”. Egy egyetemen informatikát tanító szakember egyenesen csodálkozik azon, ha magázzák: „mostanában egyre több »Tisztelt Drótos Úr!« stílusú levelet kapok, még egyetemi hallgatóktól is. Ez is biztos azért van, mert nincsenek az újoncok számára »kötelezően« megismerendő alpművek a hálózat virtuális világáról, és a köztudatban is torz kép alakult ki az Internet-kultúráról”. Vagyis: a más körülmények között elvárható és megszokott nyelvi magatartást az itt uralkodó kommunikációs szabályok ismeretének hiányával magyarázza. Pedig az egy személyhez szóló levelezés esetében általában valós viszonyokról, nem pedig virtuális kapcsolatokról van szó: az ilyen üzenet általában ugyanolyan funkciót tölt be, mint a papíralapú levelezés, s pusztán a közvetítő csatorna megváltozása nem adhat elegendő okot a bevett nyelvi formák elvetésére.

A különböző nyilvános levelezőrendszerek nyelvi szokásait tekintve részben más a helyzet, hiszen ilyenkor valóban „elektronikus emberi közösségekbe”, önmagukat szabályozó virtuális baráti társaságokba lépünk be: egy-egy írásos társalgás közepébe csöppenünk, s bár a résztvevőket gyakran nem ismerjük személyesen, el kell fogadnunk az itt szokásos általános tegeződést, így azt is, hogy: „tegezi a tinédzser a hetvenévest, s ebből nem hogy értődés nincs, de az a furcsa, ha nem így történik”.

Az interaktív „elektronikus faliújság”, a Web a különböző levelezési lehetőségektől eltérő kommunikációs szituációt jelent: bárki szinte bármilyen információt bárki számára elérhető módon megjeleníthet akár szöveggént, képként, filmként, hangként egyszerre. E faliújság egyes céduláin, vagyis a különböző honlapokon ugyancsak elterjedt a tegeződés. Sőt van, aki bemutatkozásában kijelenti: „Az Interneten nincs magázódás”, s ezért ő is tegeződni fog. Érdekes azonban, hogy igen sok, a bizalmasabbnak, informálisabbnak tartott nyelvi formát választó oldal szükségesnek érzi, hogy megmagyarázza választását, elsősorban a szokásokra hivatkozva. Így például még a rendszer használói számára tanácsokat adó Sulinett is: „Az Interneten magázódás helyett inkább tegeződni szoktak, ezért ebben az anyagban is ezt a formát használjuk. Elnézést kérünk azoktól, akik ezt tiszteletlenségnek tartják. Higgyék el, nem annak szántuk!”

Valójában azonban a tegeződve megfogalmazott információk sokasága ellenére igen sokan döntenek az udvariasabbnak tartott formák mellett, még a hálózathoz kapcsolódó témákat érintve is: „Reméljük, már elhatározta, hogy Önnek is hasznos jelen lenni az Interneten”, „Miért is látogatná meg valaki pont az Ön oldalait?”, „Ön Netscape Böngészőt használ”, „Töltse le Ön is a Netscape Communicator-t!” Ezek a hirdetési oldalak valószínűleg olyan réteget céloznak meg, amelyről feltételezik, hogy ilyen szituációban elvárja, hogy magázzák. Ezek a példák is azt mutatják, hogy ebben a közegben is működnek a szociális távolság szabályozásának nyelvi eszközei, az udvariasság nyelvileg adott lehetőségeinek stratégiái.

A világháló közvetlenebb stílusa teret enged ugyan az egyébként is terjedő általános tegeződésnek, de nem oldja meg a különböző formák közötti választás kérdését az egyes helyzetekben, sőt a más területeken elfogadottól eltérő norma közvetítésével még összetettebbé, átláthatatlanabbá is teheti a társas szituációk szövevényét. A választás nehézségeit, a normák, a szokások kereszteződését jelezhetik az olyan esetek is, amikor például az egyik népszerű képeslapküldő szolgálat magázódó formában, valószínűleg udvariasnak szánt, bár meglehetősen szokatlan *Kedves Ön!* megszólítással irányít át egy oldalra, ahol viszont már minden magyarázat nélkül tegez.

Példaértékű lehetne a Karmazsin Kerámia nevű cég nyelvi udvariasság tekintetében egyedülálló honlapja — amely, sajnos, ebben a formájában már el is tűnt a hálóról —, hiszen kihasználva a rendszer adta technikai lehetőségeket olyan nyitólapot szerkesztettek, ahol az oda látogató azt döntheti el először, hogy a szöveg tegeződő vagy magázódó változatát kívánja-e olvasni.

Mivel él nyelvhasználatunkban a tegező és magázó formák különbsége, az egyes helyzetekben stílusértékeket rendelünk a választott megfogalmazáshoz; s gyakran éppen a szabályozatlanság miatt érezhetünk eltérő értékűnek egyes formákat, vagyis részben innen származtathatók kommunikációs zavaraink is. Ráadásul az, hogy az általános tegeződés felé haladunk, nem csökkenti, hanem talán még növeli is ezt a bizonytalanságot. A hálózaton közölt szerepjátékok között azonban találunk olyanokat, amelyeknek virtuálisan létrehozott társadalmában a nyelvi szerepek, így a tegezés-magázás viszonyai is szigorúan meg vannak határozva, mintegy a valós nyelvi viselkedés ellenpólusaként.

A közvetlenebb hangnem ellenére jelen vannak tehát a nem tegező formák is a hálózat világában; ez a nyelvi sokszínűség valószínűleg meg is fog maradni a globális falu információs piacterén, hiszen társas helyzetek, szerepviszonyok sokasága elevenedhet meg ezen a fórumon, s bármennyire széles körűvé válik is a tegeződés, önmagában ez a kifejezésforma nem felelhet meg az itt megvalósuló szituációtípusok mindegyikének.

Domonkosi Ágnes